

Obr. 4. Vraní oko čtyřlísté

Zdroj obrázku: https://es.wikipedia.org/wiki/Paris_quadrifolia

2. 1. Rulík zlomocný *Atropa belladonna*

Popis rostliny: Vytrvalá až 1,5 m vysoká bylina s větvenými hranatými lodyhami. Květy mají pěticípý kalich a zvonkovitou trubkovitou korunu, zvenku hnědě fialovou, zevnitř šedožlutou, plodem je kulatá bobule velikosti menší třešně, v době zralosti (srpen, září) leskle černá (Obr. 3) (Jahodář, 2018).

Účinné látky: Jedovatá je celá rostlina, zejména kořen. Obsahuje významné množství tropanových alkaloidů, zejména hyoscyamin, atropin, skopolamin a belladonin. V lékopise je oficinální list, k izolaci alkaloidů se užívá i kořen. Nejčastěji dochází k otravě plodem, např. již zmíněnou záměnou s borůvkou. U dětí mohou být smrtelné již 3–4 bobule, u dospělých 10–12 (Jahodář, 2018).

Popis intoxikace: První příznaky intoxikace se obvykle projeví 30–60 min po požití a mohou přetrvávat 24–48 hod. (Kwakye et al., 2018). Předávkování působí poruchy paměti, dezorientaci, halucinace (Joshi et al., 2003), tachykardii, kardiovaskulární a respirační selhání (Bouziri et al.,

2011), periferně se manifestuje sníženou žláзовou sekrecí, např. suchostí úst, zácpou, horečkou, retencí moče, mydriázou a hypertenzí (Berdai et al., 2012).

Typické jsou čtyři význačné symptomy – překrvení obličeje, suchost sliznic, tachykardie a rozšíření zorniček. Nastávají hypertermie, centrální excitace, psychomotorické poruchy, mnohmluvnost, halucinace, klonické spazmy, poruchy vědomí. U dospělých je životu nebezpečná dávka 50 mg atropinu, která končí kómou a respirační paralýzou, často se ale vyskytují jedinci se zvýšenou citlivostí na atropin, u nichž se delirium a koma dostávají u dávek mnohem nižších (Jahodář, 2018).

Diferenciální diagnóza: Deliria různých etiologií, intoxikace anticholinergiky, mydriáza s hypertenzí s deliriem a postupnou kvantitativní poruchou vědomí může vést k úvaze o cévní mozkové příhodě, narůstajícímu intrakraniálnímu tlaku s podezřením na edém při tumoru, ale i úvaze o rychle progredujícím neuroinfektu, a to i ve spojení s narůstajícími febriliemi, zvažována mohou být deliria dalších etiologií, septikemie, psychóza, kruciólně je důležitá anamnéza (Agarwal et al., 2014). Účinky atropinu mohou zesilovat ostatní léky s anticholinergní aktivitou, jako např. tricyklická antidepresiva, některá H1 antihistaminika, antiparkinsonika (amantadin), disopyramid, fenothiaziny, klozapin, některá antiarytmika třídy Ia (disopyramid, chinidin), antiemetika a svalová relaxancia (SPC Atropin). Předpokládaný průběh otravy u rulíku a příbuzných rostlin může podle těchto dat probíhat tedy těžší formou, je-li v užívání některé z uvedených farmak. V odborné literatuře jsme nenalezli zprávu o takto modifikované intoxikaci, ale teoreticky lze uvažovat o možnosti těžké až fatální otravy u parkinsonika či kardiaka, užívajícího některé z uvedených farmak, při požití např. borůvkovo-rulíkového koláče s tím, že zbytek rodiny bude otravou postižen výrazně méně.

Terapie: V první fázi dekontaminace pomocí aktivního uhlí a pokus o vyvolání zvr-

acení. Dále snižování teploty pomocí zábalů (antipyretika nejsou účinná), v excitační fázi diazepam apod. Při tachykardii betablokátory bez vnitřní sympatomimetické aktivity. Specifickou protilátkou je fyzostigmin v dávce 1–2 mg (u dětí 0,5 mg), bývá třeba opakované podání (Jahodář, 2018; Rakovcová, 2013).

2. 2. Vraní oko čtyřlísté *Paris quadrifolia*

Popis rostliny: Vytrvalá bylina 10–40 cm vysoká (Obr. 4). Jednoduchá lodyha se čtyřmi široce vejčitými listy nese jediný květ. Plodem je kulatá modročerná bobule (Jahodář, 2018).

Účinné látky: Jedovatá je celá rostlina, obsahuje steroidní saponiny, jako je paristyfnin, paridin a kyselinu chelidonovou, které především dráždí trávicí ústrojí. Otrava nekončí smrtí, protože účinné látky se těžko vstřebávají (Jahodář, 2018).

Popis intoxikace: Zvracení, průjem, bolesti hlavy, mióza. Diferenciálně diagnosticky při přítomnosti zvracení s cefaleou může přicházet v úvahu intrakraniální proces typu narůstající hemorhagie či dekompenzace edému u tumorů, mióza může vést spíše na stopu intoxikací látkami ze skupiny opiátů, důležitá je správná a přesná anamnéza.

Terapie: Odstranění toxického agens vyvoláním zvracení a podáním aktivního uhlí.

Závěr

I když záměny jedovatých rostlin za jedlé tvoří jen menší část z celkového počtu otrav, i ony mohou být velmi nebezpečné, zejména u dětí. Mnohdy mohou v určitých okamžicích svého průběhu i imitovat některé stavy, které mohou vést k indikaci neurologického vyšetření. Konkrétní situaci je vhodné konzultovat na nepřetržitých telefonních linkách 224 91 92 93 a 224 91 54 02 s pracovníky Toxikologického informačního centra (TIS). Stručnou orientaci v této tematice, včetně dostupnosti v ČR neregistrovaných antidot, lze získat na webových stránkách TIS www.tis-cz.cz, případně ve veterinární toxikologické databázi na stránkách Veterinární univerzity Brno – <https://cit.vfu.cz/vettox/>.

LITERATURA

1. Alexandre J, Foucalt A, Countance G, Scanu P, Milliez P, Digitalis intoxication induced by an acute accidental poisoning

by lily of the valley. *Circulation*. 2012;125(8):1053-5. doi: 0.1161/CIRCULATIONAHA.111.044628.

2. Agarwal P, Bansal S, Sharma A, Sainu VK. Atropine poisoning mimicking septicemia. *Annals of Neurosciences*. 2014;21(1):